

Sobre Léon Letellier

Aquí calen uns mots sobre Léon Letellier; car, per bé que pogués semblar, vora la fi de la seva vida, preferir l'ordre al progrés i la pàtria a la humanitat, aquesta aparença no ha d'impedir de reconèixer en aquest home un model de l'ànima popular. Després d'una juvenesa passada treballant de pagès i de mariner, es llançà a l'estudi tan coratjosament com a setze anys s'havia embarcat a l'oceà, i s'hi mogué igual d'intrèpid, en aquesta altra mar. Havent après, en els vaixells de Terranova, a conèixer la solidesa humana superant cada dia fatigues i patiments aparentment insuperables, no es podia pas deixar seduir gaire pels brillants raonaments que demostren que l'home no és lliure, que d'esperit humà no n'hi ha, o que la veritat només és un mot; restà tan vigorosament sord a l'eloqüència acadèmica com a l'oceà havia restat sord a l'eloqüència molt més emotiva del cos esgotat; i sabé reconèixer en l'escepticisme no pas un error ans una covardia.

Així, quan, després de molts anys de reflexions turmentades, hagué trobat la veritat en la doctrina de Lagneau, almenys en la mesura que cap doctrina pugui contenir la veritat, donà sovint l'aparença d'intolerant per la rudesia popular amb què defensava les idees; rudesia que ni l'estudi, ni la fortuna, ni la freqüentació dels salons no pogueren alterar mai. Tampoc no es deixà mai vèncer pels Cal·licles moderns, que només adoren el poder i demostren que estimar els homes és una virtut de feble; havia après, en dures experiències, a no confondre la força de què es vanta l'ambició servint-se del braç d'altri amb la força que tothom pot exercir de si mateix pel poder dels músculs sobre el món i de l'ànima sobre els músculs. En ell, com sens dubte en tots els homes verament forts, la força trobà com el coronament en l'amor, i en l'amor de tot home, fos quina en fos la raça, la força, l'esperit o fins la virtut; si mereix de viure en el record dels homes, és perquè formà la potser única idea que només es pot formar aplicant-la, la idea de l'individu pres com a suprem valor¹. Sempre s'estimà més l'obra a accomplir que no pas a si mateix, i a tot home més que tant se val l'obra. Per aquest amor de l'esperit humà adorat en cada home, per poc home que aquest semblés, adquirí un poder gairebé màgic damunt tothom qui se li acostà, gent de món bufats de vanitat, infants fills de gent rica, males persones confiades a ell pels pares com a millor metge de l'ànima, mariners, obrers o soldats revoltats. El treball no fou mai als seus ulls cap necessitat imposada per Déu com a càstig, ans per a ell un deure envers la societat i per als altres un mitjà de salvació.

*

Léon Letellier era fill d'una pagesa normanda de qui tothom qui l'havia coneguda en lloava l'energia i l'elevació; aquest home vigorós degué, encara infant, reemplaçar el pare, mort en les feines del camp. Esperit inquiet, empès a la mar, com Descartes a l'ofici de les armes, per la necessitat de veure i de saber, s'embarcà a setze anys en un vaixell de pesca; i, després de patir tots els patiments que imposava llavors la pesca a Terranova, pogué realitzar el somni de recórrer el món fent-se mariner de llarg recorregut; però la necessitat de saber que l'havia empès a la mar no trigà a fer-le'n retornar, a fer-lo seure, a més de vint anys, als bancs del liceu. En aquells anys, aquest infant del poble ja havia manifestat les virtuts que n'havien de fer la grandesa; no sols el coratge, no sols la promptitud a reconèixer la vera grandesa, com en aquell pilot que percebé un instant a Saint-Pierre; ans sobretot un sincer i profund esperit de fraternitat, que li feia reconèixer el seu semblant en un negre de l'Àfrica. Seria més tard, només, que repetiria sense cansar-se'n: "Tots els

homes són uns"; però ja ho sentia llavors plenament. Ja tenia, també, aquesta força sobreabundosa que l'edat madura no pogué del tot disciplinar i que a la juvenesa degenerà de vegades en violència, com s'esdevé tan sovint en els forts. Però, segons la fórmula de Lagneau, era d'aquells en qui la violència es torna contra ells mateixos.

Quan un tal home comença a pensar, no és pas sense esforç ni sense lluites interiors; i principalment en un home pujat entre el poble, el pensament del qual és menys reglat per la retòrica que no alimentat pel vigor obrer; així, durant els anys d'estudi, els turments del pensament li feren a moments la vida insuportable, per la dificultat de trobar-hi sentit; finalment, la coneixença de Lagneau li aportà la certesa i la joia. Però no pas la pau; i el seu mestre li posà aquest sobrenom: màrtir del propi pensament. Era eminentment dels qui, com Crist, no duen la pau sinó la guerra, sempre que entenguem per guerra la guerra amb si mateix.

La Union pour la Vérité, de què fou l'ànima al costat de l'amic Desjardins, i després una casa d'educació que dirigí amb la dona, ompliren els anys següents, durant els quals féu deixebles alhora entre els alumnes i la gent que trobava i es relacionà amb la major part dels homes eminents de París. La seva bondat rude, la seva fe d'apòstol que rebutjava enèrgicament tota tolerància amb l'error, li atragueren homes dignes de comprendre'l, i inspiraren una mena de culte fins en ànimes fins llavors frívols i mundanes; després, quan, per la salut de la família, tornà a establir-se a la seva Normandia natal, on comprà una casa de pagès, exercí sobre els obrers agrícoles la mateixa acció que abans sobre la gent de món, de vegades amb relats o màximes de sentit moral o filosòfic, sempre per la bondat severa, a cops aparentment violenta, per l'amor de la feina ben feta, pel coratge, l'alegria. Les belles anècdotes abunden, en aquesta vida. Un dia, com que, en un port, un grup de mariners, superats de feina i patiments, s'abandonaven a una violència anàrquica, en tingué prou, per a calmar-los, de parlar-los uns instants. Guarí un jove burgès donat a la morfina duent-lo a Saint-Étienne i forçant-lo a treballar amb ell a les mines. Finalment, ventura potser rara en els homes eminents, pogué formar una família digna d'ell. No és pas permès parlar dels vius; però no sabriem impedir-nos d'afegir a la seva memòria la del fill Jean, mort a vint-i-dos anys en un regiment d'infanteria on havia demanat d'entrar, sentint, al moment dels amotinaments que el cansament provocava el 1917, que calia redreçar els coratges amb l'exemple del sacrifici voluntari. Morí per la pàtria, i cregué morir per la llibertat; en pensem el que en pensem, de la causa a què se sacrificà, no per això ens mereix menys admiració. Ningú pot dir què és el que pensaria avui, si hagués sobreviscut. També el pare, durant la guerra, fou ardentment patriota, com ho havia estat Lagneau.

////////////////////////////////////

Notes:

Sobre el moment de l'autora:

--Simone fa la primària superior i el batxillerat elemental al liceu Fénelon, a París, durant 5 cursos, dels 11 anys als 15.

--com que el professor de filosofia del liceu Fénelon és mediocre, el curs següent s'inscriu al liceu Victor-Duruy per seguir-hi les lliçons de René Le Senne, de qui n'ha sentit a parlar molt bé.

--les classes de filosofia esdevenen sovint un diàleg entre iguals, a dues veus, entre el professor i Simone.

---com a filòsof, Le Senne professa un idealisme absolut, i està molt interessat per la psicologia, mentre que Simone tendeix més a la sociologia.

---del liceu, només l'interessa la filosofia, les altres assignatures les passa tan just com pot.

---a finals de curs, ja fets els 16 anys, és admesa al batxillerat superior de filosofia, i s'inscriu de 1r al liceu Henri IV, d'on Alain és el professor de filosofia, de qui té moltes ganes de ser alumna.

---Alain (Émile Chartier, 1868-1951), nat a Normandia, té un culte per Plató, Descartes i Kant, i per Lagneau, el seu mestre. Nega enèrgicament que hi hagi progrés, en filosofia. Diu que Plató va molt més avançat que no nosaltres. No estima gens els qui canvien de partit o de religió: un cop feta o donada, una fe, cal mantenir-s'hi i esforçar-se a fer-la bona. Veu els grans pensadors més com a herois de voluntat que no com a prínceps d'intel·ligència, i troba que fins en els seus errors podem trobar-hi alguna veritat. Considera que l'enteniment ha de seguir la fe, no pas precedir-la o rompre-la. Arriba a dir: "Només canvien d'opinió els ximpls", "Només pensa el qui creu", "L'atenció és religiosa o no és".

---el primer dia de curs, abans de dir res, escriu a la pissarra: "Cal cercar la veritat amb tota l'ànima".

---de més gran, Simone tindrà gran estima, afecte i reconeixement per Le Senne, però no haurà deixat gairebé petja en el seu pensament. Alain, en canvi, haurà estat el seu verdader mestre.

Sobre Léon Letellier:

---Léon Letellier era deixeble de Jules Lagneau, de qui publicà el curs sobre l'existència de Déu.

---fundà el 1982, amb Paul Desjardins, la Union pour l'action morale, de què fou secretari, associació que tenia per objecte "agrupar, sense distinció de creences, els homes de fe pràctica, abocats a l'acció contra el mal, i que creuen que l'esperit ha de manar i no pas servir", que el 1905 esdevingué Union pour la vérité.

Sobre la relació de l'autora amb la família de Léon Letellier:

---el 1926, a la classe d'Alain, Simone Weil es féu amiga del company d'estudis Pierre Letellier, fill petit de Léon Letellier.

---no va poder conèixer el pare, que s'havia mort justament el març d'aquell any.

---com a amiga del fill, va compartir moltes vegades la vida de la família, a Normandia.

De dins el text:

1.- La frase original diu: *...s'il mérite de vivre dans le souvenir des hommes, c'est parce qu'il a formé la seule idée peut-être que l'on ne puisse former que par l'application, l'idée de l'individu pris comme suprême valeur.* No estem segurs d'encertar-ne la traducció, perquè no veiem clar què volia dir l'autora amb el mot *l'application*.